

אשכול יוסף

מאוצרותיו דרבי יוסף וזי סימן טוב שליט"א
מוזכר הספרים "כרם יוסף" ו"א"ס פניה"ק ירושלים תובב"א

גיליון מספד
מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל

נל האומר נח נפשייה דמרן הגר"ח ידקר בחרב!

מרן זצ"ל מעיין בספר "אשכול יוסף" עה"ת

מדוע מי שיאמר נח נפשייה דרבי ידקר בחרב?

מפורסמים דברי רבותינו במסכת כתובות דף ק"ד ע"ב שבאותו היום שרבי נפטר הכריזו ואמרו בבית המדרש: "כל דאמר נח נפשייה דרבי ידקר בחרב", כלומר שכל מי שיאמר שרבי נפטר, ידקר בחרב!
ודבר זה צריך עיון גדול, על מה ראו לומר כן שמי שיאמר שרבי נפטר ידקר בחרב, וכי שקר הוא שנח נפשייה דרבי? ועוד וכי לא הוצרכו להכריז ולקרוא לכל בית ישראל להתאסף ולבוא אל הלווייתו של רבינו הקדוש? וכן בעת הלווייתיהם של כל גדולי ישראל, וכי לא יצא הכרוז להודיע כי נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, כפי שראינו בעינינו עד דורנו אנו?

ביאור א' - מי שיאמר שינוחו מעשיו הטובים ידקר בחרב כי העולם עלול להתמוטט

נראה בס"ד לבאר, דלא באו להורות בזה על הגוף החומרי של רבי שלא מת, אלא על עיקר חיותו של רבי, והיינו התורה ומעשים טובים. שכידוע רשעים בחייהם קרויים מתים, כמ"ש בתנחומא (וזאת הברכה סי' ז). וכעין מה שביאר רבינו הרשב"א בחידושי אגדות (תענית ה:), אודות מאמר חז"ל שיעקב אבינו לא מת. והכל מכח מעשה עבודת ה' של הצדיקים, שזה עיקר חיותם. ועל זה באו להורות בשעת פטירתו של רבי, שעם הסתלקותו מהעוה"ז, עלולים להיפסק במותו ריבוי מעשיו הטובים בעבודת ה', שרגיל היה להתמיד בהם, וא"כ מי שיאמר כן שינוחו מכאן ואילך מעשיו הטובים, ידקר בחרב. כי העולם עלול להתמוטט ללא עבודת ה' ומעשים הטובים של רבי, כמו שמצינו בגמ' נדרים (ג:) שביום שהיה רבי מחיך, פורענות היתה באה לעלם, שבמעשיו ובייסורי העמיד את כל העולם.

והנה דברים האלו ראויים להאמר על מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, שהחזיק את העולם כולו בשקידתו ושקיעותו הנוראה בתורה, אשר באהבתה שגה תמיד, ולא התעניין בדבר בעולם מלבד תורה"ק שהיה מושג כל חייו, וזכתה והיתה התורה חקוקה על ליבו, ומיושרת כנגד עיניו.
הקיף כל התורה כולה בכל שנה, כגדולי מעתיקי השמועה בדורות הראשונים, והשיב דבר ה' בהלכה ובאגדה אל רבבות השואלים, בענוות חן וביראת כבוד, הקים עולה של תורה, והרעיש הארץ והרגיז ממלכות במלחמותיו על כבוד שמים וקדושת ישראל. איש מופת אשר רוח הקודש דיברה מגרונו, והיה האורים ותומים של הדור.

ועתה עם עלותו בסערה השמימה ניצר חלל רוחני עצום בעולם, והעולם ח"ו יכול להתמוטט לולא התורה ומעשיו הטובים שהחזיק בהם את העולם.

מרן הגר"ח זצ"ל עלה בסערה השמימה ולקח עמו את הכישרונות לעולם האמת. אבל את אשר קנה בעמל כפיו, מידות, עמל התורה, תפילה, דביקות בה', כל זה הוא משאיר כאן בעולם הזה, הפקר לכל מאן דבעי, כל הקודם זוכה! מיליוני דפי גמרא ושו"ע מסתובבים כעת הפקר בחלל אוויר העולם!
הרחובות מלאים במקרא, ספרא, ספרי, תוספתא, מכילתא, בבלי ירושלמי, מדרשים, רמב"ם, משנ"ב זה"ק ועוד.

תורה מונחת בקרן זוית, כל הרוצה ליטול יבוא ויטול!...

הסכמת וברכת רבן של ישראל מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצ"ל

לכבוד הרב הגאון רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א מחה"ס "כרם יוסף" על הש"ס ושאר ספרים חשובים, באתי בשורות אלו להגיד לכבוד תורתו שמר זקני מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א קיבל את ספרו "כרם יוסף" וספרו "אשכול יוסף" על התורה, ועיין בהם ונהנה מהם טובא כמו בשאר ספריו הקודמים.

וברכו בברכה והצלחה יהי רצון שיפוצו מעינותיו חוצה ברוב נחת ושלוחה ויזכה להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה, אמן כי"ר.

גדליהו הוניגסברג
נכד מרן הגאון רבי חיים קניבסקי (שליט"א)

ביאור ה' - שימישוכו להתפלל לרפואתו ויחיה בתפילתם

השיטה מקובצת מיישב בשם רש"י מהדור"ק, שהלא כידוע בשעה שרבי עמד למות כל עם ישראל עמדו בתפילה להחלמתו וזעקו בקול גדול להשי"ת שירפאהו, ואילו יודע לכולם שרבי כבר מת, לא ימשיכו להתפלל עליו שיחיה ולא ימות, כי על תחיית המתים לא יהיו מתפללים ואין העולם מבקשים רחמים, לכך אמרו שאפילו אם רבי מת ולא ידעו שמות ימשיכו להתפלל עליו בחזקת שהוא חי, כדי שיחיה על ידי תפילתם, ומבואר בדבריו כח התפילה שבכוחה להחיות מתים, ועל כל חולה אף שמת אילו ימשיכו להתפלל עליו שירפא, יכולים להחיותו בכח תפילתם. ובספר מעבירין את רוע הגזירה (עמ' פ"ט) כתב שמכאן סמך למה שהעיד הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל משגיח דיישיבת "חברון" שהסבא מסלבודקה זצ"ל היה נוהג להתפלל בכל עז אף כשנגמר הדבר אצל הרופאים וכלתה כל תקוה, ולא היה אצלו חילוק כלל בין מחלה למחלה ובין חולה לחולה, ושכך הוה מרגלא בפומייהו דבני הישיבה שהסבא מוציא מצפורני מלאך המוות. ואפשר שזה סוד הדבר שמצינו בגמרא כתובות (קג.) שכל ערב שבת היה רבי קם מקברו ובא לביתו, ומבואר שם בגמרא שרק לרבי ניתן רשות לקום מקברו, ולא לשאר צדיקים, ואפשר דהיינו טעמא לפי שהמשיכו להתפלל לרפואתו אף לאחר מותו. ועיין בריטב"א ב"מ (פה:) שביאר שמה שאומרים בתפילה מחיה מתים ברחמים רבים, היינו שמרפא חולים שהגיעו לבהינת מוות.

והדברים עולים בקנה אחד עם מה שדרשו חז"ל (עירובין נה.) עה"פ (דברים ל', י"ב) "לא בשמים היא לאמור מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה", אמר אבדימי בר חמא בר דוסא מאי דכתיב (דברים ל') "לא בשמים היא ולא מעבר לים היא", לא בשמים היא, שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה, ובמדרש (דב"ר מכת"י) איתא, ואפילו היו אומרים לך עשה סולמות ועלה לשמים ולמד תורה אתה ראוי לעלות, כל שכן שיש לך ללמוד בזמן שאין אתה עולה, וכן ביאר רש"י עה"ת (שם) "לא בשמים היא", שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללומדה. וצע"ג היאך יכול היה האדם לעלות אחרי התורה לשמים, ובהיבורי אשכול יוסף עה"ת (נצבים) הבאתי בזה כמה יישובים, והגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל בספרו נפש שמשון (התורה וקניינה עמ' מ"א) ביאר בזה דבר נפלא, שאילו היתה התורה בשמים היה האדם צריך בוקר להתפלל ולברך "אשר קדשנו במצותיו וציוונו לעלות לשמים", ולבקש ולהתחנן על כך מרבש"ע שיעזרונו לעלות לשמים כדי להשיג את התורה, בכח התפילה היינו עולים לשמים לקבל את התורה, כמו שעלה משה למרום. וראה עוד במעלת כח התפילה באשכול יוסף עה"ת (פרשת האזינו) אודות בני דורו של משה שסברו למנוע את מיתתו בכח התפילה.

ביאור ו' - צדיקים קשה להן פרידת הנשמה מהגוף

רבינו יוסף חיים זצוקל"ה בספרו בן יהודע מבאר שכל אדם בחייו אין נשמתו עומדת תוך גופו במנוחה, כי קשה לה הגוף ורוצה לצאת, וכמו שכתב רבינו המהר"ם אלשיך זצ"ל (בפרשת בחוקותי), שהנשמה שהיא תכלית הרוחניות קשה לה לסבול את הגוף שהוא תכלית הגשמיות, ולכן על כל נשימה ונשימה צריך האדם להודות להשי"ת, כי חיבור וקיום הנשמה יחד עם הגוף החומרי הוא נס מופלא, עכ"ד האלשיך. וכי הבן יהודע, אמנם צדיק גמור וקדוש אלוקים כרבי, ודאי גם בהיותו חי עומדת נפשו במנוחה תוך גופו ואוהבת אותו, ואינה רוצה להיפרד ממנו, וכמו שמצינו במשה רבינו ע"ה, כי אז אף גופו נתחפך להיות חתיכה של קדושה וטוב לנשמה הקיום בגוף טהור וקדוש, ולזה אמרו כל האומר נח נפשיה דרבי בפטירתו בהפרדתה מגופו ידקר בחרב הנעשה מתורתו של רבי, דכתיב "רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם". ואכן מצינו לרבי שבשעת פטירתו, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיעתתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהייתי אפילו באצבע קטנה, הרי שלא הזין גופו בחומריות וקידש גופו בתורה ועבודת השי"ת, ועמד לו קשר קיימא זה של הגוף והנשמה שאף לאחר פטירתו קם מקברו בכל ערב שבת והוציא בני ביתו בקידוש ידי חובתן כנ"ל. (כתובות קג. וגיליון הש"ס שם).

ונראה כי מטעם זה מצינו תשובות הגאונים (סי' קע"ח) שבשעת פטירתו של רב, התכנסו תלמידיו ליטול על עצמם עשרה ממידותיו הטובות. האחד, שלא היה מהלך ארבע אמות בקומה זקופה, ורב יהודה נטל זאת על עצמו. השנית, שלא היה מהלך ארבע אמות בגילוי הראש, ונהג רב הונא אחריו. שלישית, שקיים שלוש סעודות כל ימיו בשבת, ונהג רב נחמן אחריו. רביעית וחמישית, שלא היה מביט לצדדין ואפילו לפניו, ונהג רב יוסף ורב ששת אחריו, ולא יכלו לעמוד בזה עד שסימו את עיניהם. שישית, שכאשר היה עולה לבהמ"ד היה מקיף ולא מהלך בין היושבים, כאילו פוסע על ראשי עם קודש, ונכנס לפני רבנן שלא להטריח את הציבור, ונהג ר' זירא ואבבי אחריו. שביעית, שלא היה אוכל מסעודת הרשות משום חלב ודם וגיד הנשה. שמינית, שכל מי שהיה רב מקפיד עליו, הלך הוא לפניו ומפייסו, ונהג רב זוטרא בריה דרב נחמן אחריו. תשיעית, שהיה רגיל תדיר בתפילין, ונהג רב ששת אחריו. עשירית, שהיה קולו ערב והיה רגיל לירד לפני התיבה ולהיות מתורגמן לרבו ולכל מי שצריך, ולקיים מה שנאמר כבוד את ה' מונהג, ונהג ר' חייא בר אדא אחריו.

ויש להקשות, מדוע רב יוסף ורב ששת בראותם שלא יוכלו לעמוד בקבלתם עשו מעשה נורא לסמא את עיניהם, ברם לאור האמור נחא כי עשו כן משום פקו"נ להחזיק לכל העולם כולו שלא יתמוטט, ולמנוע הצרות שלא יבואו בעקבות פטירתו של רב, כי ע"י שהחזיקו התלמידים במעשיו של רב המשיכו את קיום העולם כאילו רב עודנו בחיים חיותו.

ביאור ב' - להזהיר מפני פריצי הדור שהיו יראים מרבי

עוד נראה לבאר בס"ד כי הנה בנוהג שבעולם שגדול הדור חי ומנהיג את הדור, הכל יראים ממנו, ואתם שטמבקים לנעוץ חרב בחומות הדת יראים מגדול הדור, ואומרים בלבכם כעשיו הרשע יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי, אבל אינו יודעים כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהן (חולין ז:), ואדרבה בכוחם לפעול יותר, וראה להגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל בספרו זכרה לחיים (על הוזה"ק ויחי דף רכ"ה) שכתב, אבותינו ספרו לנו מנפלאות תמים דעים בצדיקים שנפטרו, ואחרי י"ב חודש עשו רושם בעולם אחר מיתתם. ואשר על כן לכך הכריזו ואמרו שכל מי שיאמר נח נפשיה דרבי ידקר בחרב, שהכל היו יראים מרבי הקדוש שהיה נשיא ישראל, ועתה עם פטירתו בעלותו בסערה השמימה, שמה יקומו פריצי הדור להקל ראש, לכך חידדו דאדרבה ואדרבה עלולים הם להידקר בחרבו של רבי הקדוש.

ביאור ג' - מי שיאמר שראוי היה למות בעונו ידקר בחרב

ע"ל שכוונתם היתה שמי שיאמר שנה נפשיה דרבי, שראוי היה למות בעונו וכדומה ידקר בחרב, כי ודאי לא מת אלא בעוונות הדור או לפי שהשלים תיקונו, ונראה שפירוש זה מבואר בדברי המהרש"א שכתב בזה"ל, "ולפי שהיה רבי ע"ה שלם בתכלית השלימות בעיון התורה ובמעשה המצות כמ"ש בטלה קדושה באותו יום, ואמרו בסוטה משמת רבי בטלה ענוה ויראה, והיה ראוי לפי תורתו ומעשיו להיות חי וקיים לעולם שע"כ נקרא רבינו הקדוש, ועל כן גזרו מאן דאמר נח נפשיה ידקר בחרב".

ביאור ד' - שלא להפסיק להעלות נשמתו במרומים

החת"ס בדרשותיו (ח"ב דף שפ"ד) מבאר באריכות שהיתה כוונתם שכל מי שיאמר נח נפשיה דרבי, שמעתה יהיה לרבי מנוחה הנפש שלא תעלה עוד נשמתו ידקר בחרב, שהרי אמרו חז"ל שצדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב (ברכות סד. מו"ק כט.), וביאר שענין מנוחה זו היינו על ידי התלמידים אשר הדריכם ולימדכם וכל מעשה ולימודיהם עד סוף כל הדורות תלוי בו, וכל מה שלומדים מכוחו בעוה"ז ותלמידי ותלמידי שפתותיו דוכבות, ולכן כשנסתלק רבינו הקדוש קיבלו עליהם התלמידים לעסוק בתורתו ולא לתת מנוחה לנפשו, ועל זה אמרו מי שיאמר נח נפשיה דרבי להניח נפשו שלא יעסקו ממנו בתורה להעלות נשמתו ידקר בחרב. וכמ"ש בב"ק (טז:) שהושיבו ישיבה על קברו של חזקיהו מלך יהודה. וכעין זה בזה ביאר מרנא ורבנא רבינו יוסף חיים זצוקל"ה בספרו בן יהודע, ע"פ דברי חז"ל הנ"ל שת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנא' "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון", ולכן הכריזו ואמרו שכל האומר נח נפשיה דרבי, לשון בטלה, שאינו עוסק בתורה במותו כאשר היתה עימו באמנה בעת חיים חיותו, ידקר בחרב עשיו, שהיה רבינו הקדוש מבטלו ומחלישו בעסק תורתו, כי הוא היה ניצוץ יעקב אבינו ע"ה.

ביאור ז' - מי שיתפלל שימות למנוע ייסוריו ידקר בחרב

ע"ל על פי מה דאיתא בגדרים (מ.) יצא ר' עקיבא ודרש כל מי שאין מבקר חולים כאילו שופך דמים. כי אתא רב דימי אמר, כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, וכל שאינו מבקר את החולה גורם לו שימות. ומבאר הגמרא, כל שאין מבקר חולה אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות. וביאר הר"ן ז"ל, "נראה בעיני פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות, כגון שמצטער החולה הרבה בחוליו ואי אפשר לו שיחיה", והיינו שהמבקר את החולה מועיל בתפלתו אפילו להחיותו שהיא תפילה מועילה הרבה, אבל מי שאין מבקר את החולה אין צריך לומר שאינו מועיל להחיותו, אלא אפילו היכן שיש לו הנאה במיתה, כלומר שיתפלל עליו שימות, אפילו אותה הנאה קטנה אינו מהנהגו. ובשו"ת ווי העמודים (ח"א סי' ג') הביא שכן איתא להדיא בשאלות דרב אחאי גאון ז"ל (אחרי קדושים, שאילתא ג"ץ, עמ' קנ"ד) וז"ל, כל שאינו מבקר את החולה כאילו נוטל את נשמתו, דכד אויל ומשאל והוייא צעריה בעי עליה רחמי דלימות, דכבר השתא מיתפח ומכסיפנא, היילך לא בעי רחמי.

והנה הר"ן (שם) מביא ראיה לדבר מהגמרא בכתובות (קד.) משפחתו של רבי שכמה פעמים היה רבי עולה ויוצא מבית הכסא ומניח תפילין ומצטער, אמרה יהי רצון שיכופו העליונים את התחתונים כלומר שתתקבל תפילת פמליא של מעלה שרבי ימות. ויש מקשים למה לא הביא הר"ן ראיה להיפך מתלמידיו של רבי וחכמי הדור שהמשיכו להתפלל עליו שלא ימות, ויש לומר דאח"כ בזה נחלקו חכמי הדור עם שפחתו של רבי, ולדעת חכמי דורו אין להתפלל על החולה שימות, ועל זה הכריזו מי שיאמר נח נפשיה דרבי ידקר בחרב, כלומר מי שייסבור שטוב מותו של רבי מחיים ויתפלל עליו שימות ידקר בחרב. וכיו"ב ביאר בעץ יוסף (אות ל"ז) כי רבינו הקדוש היה מצטער מאד בחוליו ומכאבו, ואולי ימצאו איזה אנשים שיאמרו שטוב מותו מחייו, על זה אמרו שמי שיאמר כן ידקר בחרב.

ועי"ל ע"פ מ"ש הגר"ח פלאגיי זצ"ל בשו"ת חקקי לב (יו"ד סוף סי' נ') שמכל מקום יוצאי יריכו של החולה לא יתפללו עליו לקרב את מיתתו, שמא יבואו לבקש כן היכן שנוגעים בדבר מפני הטירחה הרבה בטיפול החולה, ועוד דגנאי הדבר ואינו דרך ארץ שיוצאי יריכו של החולה מתפללים על קרובם שימות, כאילו אינם חפצו בחייו. ועל כן הכריזו שכל בני דורו של רבי שכולם תלמידיו אינם רשאים להתפלל עליו שימות, ועל זה אמרו ידקר בחרב, שהתלמידים נקראים בניו כמו שדרשו בספרי (ואתחנן פסקא ל", הובא ברש"י ו' ז' ועי' קידושין ל.) "ושנתנם לבניך" אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בניו שגא' "בנים אתם לה' אלוהיכם" ואומר "בני הנביאים אשר בבית אל", וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם בניו שנאמר "בני עתה אל תשלו", ואולם שפחתו של רבי היתה רשאית להתפלל עליו שימות.

ואף למ"ש מרנא ורבנא מרן רבינו עובדיה יוסף זצוקל"ה בספרו חזון עובדיה (אבלות ח"א עמ' ל"ט) שאפילו יוצאי יריכו של החולה יכולים להתפלל לטובתו שימות, שאני גדול הדור שכל רגע שהוא בחיים הוא מגן על כל דורו והיאך יתפללו לקדם את פני הרעה, כמו שגא' (ישעיהו נ"ז) "כי מפני הרעה נאסף הצדיק", ובילקו"ש (ראה רמז תתפ"ח) צדיק נפטר מן העולם רעה באה שגא' "הצדיק אבד ואין שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק, צדיק בא לעולם טובה באה לעולם. ועיין ב"ק (ס.), לכן אף שמבחינה הלכתית היה מותר לתלמידים להתפלל על רבי שימות כדברי הר"ן, מכל מקום לא התפללו כדי שישאר בחיים וגן על בני דורו, ועל זה אמרו ידקר בחרב, ומטעם זה נראה שלעולם לא ראוי להתפלל על אדם בן תורה שימות, כי הרי זה כמתפלל חלילה לקדם פני הרעה. וראה מה שהארכתי בזה בחיבורי שאגת יוסף סכנה ורפואה סימן כ'.

ביאור ח' - שיודיע פטירתו באופן הנאה ויאה לכבודו

בשו"ת שאלות חיים (דרוש ח') בהספדו על הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל ביאר שעיקר הקפידא שלא לומר על רבי שנפטר כמו שאומרים על אדם אחר, כי זהו פחיתות הכבוד לגדול קדושתו של רבנו הקדוש, אלא ביקשו לבשר מיתתו של רבי לפי ערך מעלתו וכבודו, ועל כן שלחו רבנו את בר קפרא שהיה המליץ ביותר והדרשן המופלא שבחכמים, שבחכמתו הגדולה ובכח מליצתו הנשגבה, יוכל לצייר גודל ההעדר שבפטירתו של רבינו

הקדוש, לכך כשנכנס לבית המדרש להודיע לרבנו שמת רבי, עמף ראשו כאבל, וקראת את בגדיו, וכאשר ראו חכמים כן נבהלו מאד, וזו הכוונה בגמרא אהרריה לקרעיה לאחוריה, שאמר לחכמים שאין בכוחו לצייר גודל האבידה, והחורבן, ועל כן פתח ואמר אראלים ומצוקים אחזו בארון הקודש ונשבה ארון הקודש.

ביאור ט' - להורות שכל שלא נקבר הוא חי ומברכין עליו חכם הרזים

הנה מלפנים השיבני מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א אודות ברכת ברוך שחלק על חכם שמת ומוטל לפניו שאפשר לברך עליו ברוך שחלק, למרות שאחרי שכבר נקבר אי אפשר לברך, לפי שכל זמן שלא נקבר כאילו חי. ויש להביא קצת סעד לסברא זו ממה שמצינו במו"ק (כו.) לרבי יהושע, והלכה כדבריו, שדין כפיית המטה ואבלות חלה רק מסתימת הגולל, הרי שכל זמן שהנפטר לא נקבר דנים אותו כאילו הוא חי, עוד יש להביא בזה ממה שאמרו בגמרא ביבמות (נה:) שבא הכתוב למעט משמש מטה, דסד"א הואיל לאחר מיתה האשה עדיין נקראת כלפי הבעל שארו לכן יתחייב עליה משום אשת איש, קמ"ל. וצ"ע כיון שכבר מטה איזה הו"א יש שעדיין תחשב שארו לענין חיוב עריות, ולאור האמור נוחא כיון שעדיין לא נקברה לא נחשבת מטה, וברושלמי (ע"ז רפ"ג) איתא שהמת שומע קילוסו כמתוך חלומו, וכל מה שאומרים עליו בפניו יודע, עד שייסתם הגולל. לאור האמור יש לבאר שהכריזו שכל מי שיאמר שרבי נפטר ידקר בחרב, להורות שאף שרבי נפטר, עדיין נחשב דלא נח נפשיה עד הקבורה, ויכולים עוד לברך עליו ברוך שחלק, וחכם הרזים, וכל כיוצא בזה, ולקבל ממנו עצה ותושיה כעין מה שמצינו בב"מ (פד.), שרבי אלעזר בר רבי שמעון אחרי שמת כל אותם י"ח שנה ומעלה שלא נקבר והיה בעליית גג ביתו, כשהיו באים שנים לדין היו עומדים בפתח וכל אחד היה אומר את טענותיו והיה יוצא הקול ומכריז איש פלוני חיב איש פלוני זכאי.

ביאור י' - שלא לפתוח פה לשטן ויקרבו מיתתו

מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל מבאר שהכריזו כן קודם מותו של רבי, כדי שלא יפתחו פה לשטן שמת ויקרבו את מיתתו, ואכן מצינו כן בכתובות (סב:) גבי רבי ינאי שסבר שחתנו יהודה נפטר, בעקבות שהתעכב מלבואו ערב שבת לביתו כדרכו, ואמר להם כפו מיטתו שאלמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו, והוי כשגגה שיצא מלפני השליט ונח נפשיה. ועוד איתא בכתובות (גג.) גבי בנותיו של שמואל, דאבא דשמואל אמר לשמואל אילו בנתך היו שביות וכי היית מזלזל בהם כל כך, והוי כשגגה היוצאת מלפני השליט ונשבו בנותיו. וכן מצינו עוד במסכת מו"ק (יח.) שכיון שיצא מפיו של פנחס אחיו של שמואל שאילו היה אבל אצל משפחתו של שמואל היה ודאי מתאבל כמותו, אירע כן, והקפיד עליו שמואל, דאמר רבי יוחנן מניין שברית כרותה לשפתיים, שגא' "ויאמר אברהם אל נערו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם" ובסופו של דבר חזרו. וע"ע גיטין (ו:) גבי ר"א שנתנו לגניבא בקולה. ועי' ב"מ (סח.) שרב אשי אמר אי שכיב מר על אמימר, והוי כשגגה שיצא מפי השליט ונפטר אמימר. ועי' ב"ק (פ.) גבי רב אדא בר אבהו דאמר חובה תקברנו לבנה, ושם בתוס'. ועי' למרן החיד"א במדבר קדמות (מע' ב' אות ו') שביאר שמטעם זה נאמר "ויפג לבו כי לא האמין להם", שמאחר שאמר "ואחיו מת" לא האמין שיוסף עודנו חי, כי ברית כרותה לשפתיים.

ביאור י"א - התייראו שיגיעו כולם כאחת ויסתנו בדוחק הרבבות

ביום הזיכרון הרביעי למרן פאר דורנו רבינו עובדיה יוסף זצוקל"ה עלה בדעתי פשט חדש בזה על פי מה שאירע עימי באשכבתיה דרבינו עובדיה יוסף זצוקל"ה בהיותי עומד יחד עם קהל האלפים בין ישיבת "פורת יוסף" לחומת שנלר, בעת המספד הגדול אשר ספרו לו חכמי הדור ובניו הגאונים, בהשתתפות למעלה ממיליון איש. לפתע החלו מאות אנשים להידחק לכיוונו, וכשלוש מטר בני לבין החומה, והדחפו את הלכו והתחזקו ולא נותר כלל מקום לפנות ימינה או שמאלה, ועלתה מחשבה בליבי אולי בכל זאת להגיע לכיוון החומה ולטפס עליה, אך ראיתי שגם זה אי אפשר בהיות החומה גבוהה, או אז התחזקו הדחיות מאד והחלו להישמע מהציבור זעקות נוראות, כי היינו נתונים בסכנה ממשיה ומידיה, ובאותו הרגע הרגשתי כאילו ח"ו קרב קיצי ומיד קיבלתי עול מלכות שמים באמירת שמע ישראל ככוונה, ולפתע כאילו נעשה נס והפסיקו לדחוף זה את זה ורווח המקום וניצלנו

שהרמ"א פסק שאשנתו מותרת ובעלה מת, מיד באותה שעה שפסק כן, מת אותו האדם, וממילא הותרה היא לכל ישראל, והביא מעשה זה הגאון רבי אברהם בן הגר"ח פלאגי זצ"ל בשו"ת יעין אברהם (אבה"ע סי' כ"ח ד"ה ואוסיפה), והן הן הדברים. צא ולמד ממה שדרשו רבותינו בירושלמי (כתובות וסנהדרין פ"א ה"ב), אמר רבי אבין "אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי", הרי שהיתה בת שלוש שנים ויום אחד, ונמלכו בית דין לעבר החודש, בתוליה חורים, ואם לא עיברו את החודש אין בתוליה חורים, (ועיין שם בחידושי מהר"א גרייץ על הירושלמי בכתובות). וכבר נודע מה שכתב בזה האוה"ק (בשלה).

ביאור י"ג - להורות שלא נולד צדיק כמותו

בהקדמה לספר נחלת יעקב מנכד המחבר, ביאר כי הנה להיות הצדיק בעוה"ז, בעוד תשכון גייתו בתוכו, הוא מרכבה וצניור לשכינה, לכן אין צדיק מת עד שנברא צדיק אחר תחתיו כמו שדרשו רבותינו ז"ל (יומא לה: עה"פ קהלת א, ה) "זרח השמש ובא השמש", וכשאין צדיק אחר נולד תחתיו, נמצא צדיק אחר בדורו אשר ימלא את ידו לכהן תחתיו, כמו שכתוב בזה"ק (ויצא קנ"ג ב) ביוסף שהיה מרכבה ליסוד דדוכרא ובנימין היה מרכבה ליסוד דנוקבא, ובמות יוסף היה בנימין מרכבה לשניהם. וזהו מאמר הכתוב מלכים ב' (ב, ט): "ויאמר אלישע והיה נא פי שנים ברוחך אלי", שביקש ממנו שהוא יהיה מרכבה גם לרוח אליהו, ויהיה לו פי שנים. וזה מאמר בני הנביאים ביריחו (שם ט"ו) "נחה רוח אליהו על אלישע", שהוא נעשה מרכבה גם אל הרוח אשר שכן קודם על אליהו. וביאר שזה אומרים "מאן דאמר נח נפשיה דרבי", היינו שנחה רוחו על איזה יחיד מחכמי דורו, "ידקר בחרב" כי ראו והשיגו ברוח קדשם שלא נולד צדיק אחר אשר יכהן תחתיו, ואין איש מבני דורו שימלא מקומו. ואחר כך כשאמרו נח נפשיה, אמר להם בר קפרא "אתון קאמרינו אנא לא קאמינא" כלומר, אולי אתם מרגישים בנפשכם שימולא ידכם לכהן תחתיו, "אנא לא קאמינא" ידעתי בנפשי שלא הגעתי למדה זו. וזהו ענין אומרים ז"ל בבא בתרא (עה). זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה, כי הם ראו שינוי באותו הדור מכל אשר לפניהם ולאחריהם במיתת צדיק, השני העומד במקומו, אף אם אינו במעלות הראשון, יכהן תחתיו ויהיה מרכבה לאותו רוח אשר שכן על הצדיק הנפטר, לא כן במיתת משה, נסתלק למעלה הארת דורו של משה.

אך יש להעיר דבגמרא בקידושין (עב) לא משמע כן, שאמרו כשמת ר' עקיבא נולד רבי, כשמת רבי נולד רב יהודה, כשמת רב יהודה נולד רבא, כשמת רבא נולד רב אשי, ללמדך, שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנא' ו"זרח השמש ובא השמש", ויש ליישב בדוחק.

בס"ד ממוות לחיים. ואכן אחר כשנה לערך נפטר עוד אחד מגדולי הדור ובהלווייתו שיצאה מבית מדרשו נרמסו למוות שני אברכים ז"ל. זאת ועוד עתה שאירע אסון מירון לתקפ"ץ בו נרמסו למוות ועלו בסערה השמימה מ"ה נפשות מישראל ז"ל, גדל עוצם ההשגחה הגדולה והנס המופלא בהלווייתו של מרן פאר דורנו רבינו עובדיה יוסף זצוקל"ה שהתקיימה מרגע לרגע בהשתתפותם של מיליון איש, הלא ודאי מופת גמור הוא מה שלא נפלה שיערה אחת ארצה מכל מאות האלפים ורבבות ישראל המשתתפים בין הרחובות והסמטאות הצרים.

אשר על כן יש לומר שטפני שרבי הקדוש אשר יצא שמעו בכל העולם, ואף מלכים ורוזנים השתחוו לפניו ארצה, ידעו תלמידיו וחכמי דורו שכל ישראל יבואו להלווייתו, וכפי שהיה לבסוף כמו שמספרת הגמרא בכתובות שכל עם ישראל השתתפו בהלווייתו של רבי שהיה זה בערב שבת, חוץ מטובס אחד ויצאה בת קול ואמרה שכל מי שהיה בהלווייתו של רבי מזומן לחיי העוה"ב, וממילא נתייראו שמא על ידי כך יבואו לידי סכנת נפשות ופיקוח נפש אם ברגע אחד יתפרסם שמת ומיד כולם יבואו, וגם יודרו להגיע מפני שערב שבת היה, לכן הכריזו ואמרו שמי שיאמר שרבי נפטר ידקר בחרב, כי זהו ממש פק"נ וסכנת נפשות. ואולם בכל זאת הדבר התפרסם בכל החוצות על ידי שבר קפרא יצא מחדרו של רבי כשבגדיו קרועים ואומר אראלים ומצוקים אחוז בארון הקדש, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש, וכששאלוהו אם רבי נפטר, אמר להם אתם אמרתם, ואני לא אמרתי שמת, והגיעו כל ישראל להלווייתו ולא נפקד אחד משערותו ארצה.

ביאור י"ב - כל זמן שב"ד לא יאמרו שמת, יכולה נשמתו לחזור להתלבש בגוף

שמא יש לחדש לאידך גיסא, שאף לאחר שמלאך המוות נוטל את הנשמה, אין הנשמה נכרתת מהגוף עד שחכמי הדור יאמרו שמת, וכיון שמוספרים לפי תומם שמת, נכרתת הנשמה מהגוף, דאין בכוחו של מלאך המות לבדו ליטול הנשמה, כיון דלא בשמים היא, והבריאה כולה תלויה לפי מה שיפסקו חכמי הדור. ולכן תמיד שמלאך המות נוטל הנשמה, אין לך פעם שלא יאמרו בני האדם שפלוגי מת, וכיון שג' בנ"א אומרים הוי כב"ד ונכרתת נשמתו מהגוף, משא"כ אם לא יאמרו ג' בנ"א שמת תוכל הנשמה לחזור לגוף, וזה הטעם שהכריזו שמי שיאמר נח נפשיה דרבי ידקר בחרב, ואף אחד לא אמר שמת, ולכן היה רשאי לחזור לביתו בגופו בכל ערב שבת, כמבואר בגמרא שם.

וידוע המעשה שנחלקו מרן הבית יוסף והרמ"א אודות אשה אחת שהיתה עגונה, אם מותרת היא או אסורה, ומרן הבית יוסף פסק שהיא אסורה שודאי בעלה חי, ואילו הרמ"א חלק וסבר שהרי היא מותרת, כי בעלה מת, ובא המלאך המגיד למרן הבית יוסף ואמר לו, דע לך שאכן בתחילה אותו אדם היה חי ואשתו היתה אסורה כדברך, אלא שמפני

הכונו! "המערה" בקרוב

לרכישת ספרי המוזכר:
 סדרת הספרים **עלהביאו**
 מתיקנות ועליבות התורה
"אשכול יוסף" עה"ת
"כרם יוסף" על הש"ס
"שאלת יוסף" סכנה ורפואה
"טבלעת יוסף" זופה וקידושין
"מערני יוסף" ברית במלה
02-5373570
054-84-60008/7

י"ל לזכות ידידנו היקרים והנעזמים אוהבי התורה ולומדיה
 בור **גדלעון זיסים** הי"ו ומר **אהרן זיסים** הי"ו
 אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד
 אורך ימים ושנות זויים ושובע שימוזות
 מתוך בריאות איתנא ונהורא מעליא
 בכלל הברכות יבורך ידידנו היקר **ע'לובי זיסים** הי"ו
 מוקדשו ומוצ'חו **לע"ז אורייהם היקרים:**
סאלם אליה בן מסעדה **ז"ל, זוריה** בת ז'רגיה **ע"ה**
לע"ז אורייהם זיסים בן זוריה ז"ל,
ולע"ז זיסים מועלם בן סלימה ז"ל
 ת. נ. ז. ב. ה.

להאזנה לשיעורי

מוה"ר **יוסף זוי סיבן טוב שליט"א**
 מוזה"ס **"כרם יוסף" על הש"ס וש"א"ס**

073-371-8053
שלמעו ותזוי נפושכם

בכל שבוע מתווספים שיעורים חדשים במאגר | לשידור חי וקבלת צינתוק בכל שיעור חדש: חייג והקש # | את השיעורים ניתן להוריד ממערכות "קול הלשון" הספדים על מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצ"ל:
 חייג והקש את מספר השיעור:
223 הספד בהיכל הישיבה 222 בבמה"ד "בית שלמה"